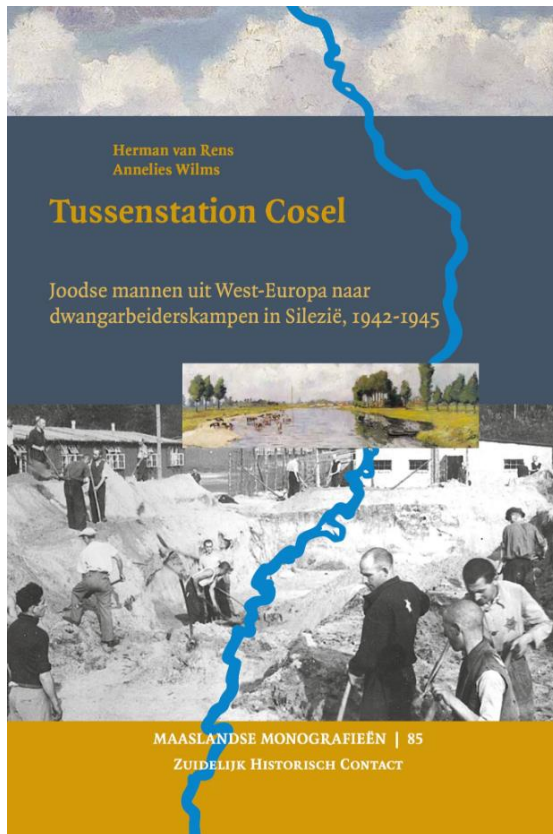

Herman van Rens en Annelies Wilms, *Tussenstation Cosel. Joodse mannen uit West-Europa naar dwangarbeiderskampen in Silezië, 1942-1945*. Maaslander monografieën 85, Hilversum 2020

Meer informatie over dit boek vind je op de website van het Holocaust Informatiecentrum Limburg: <https://holocaustlimburg.nl>

In de periode tussen 29 augustus 1942 en 10 december 1942 werden 18 deportatietreinen met Nederlandse Joden uit het *Durchgangslager* Westerbork, die op weg waren naar het vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau, tot stilstand gebracht in het stadje Cosel in Opper-Silezië. In totaal ongeveer 3.400 Joodse mannen en jongens in de leeftijd van 15 tot 50 jaar werden hier met geweld gescheiden van hun gezinnen, en te werk gesteld in Joodse dwangarbeiderskampen in de regio. Minder dan 200 van hen keerden na de bevrijding terug naar Nederland. In dezelfde periode werden ook 15 treinen uit Drancy en Pithiviers (Frankrijk) en 6 treinen uit Mechelen (België) in Cosel tot staan gebracht.

Het boek gaat vooral over de in totaal 9.600 mannen en jongens die in Cosel werden gescheiden van hun geliefden en met geweld uit de deportatietreinen werden gehaald. De nazi's beroofden hen eerst van hun families, stalen vervolgens hun arbeid en namen daarna hun leven. Zij mochten nog een tijd fysiek doorleven, omdat zij economische waarde hadden. Zodra dwangarbeid hen 'waardeloos' had gemaakt, wachtte hun de dood.

Dwangarbeid was een wezenlijk kenmerk van het Derde Rijk. Dat geldt in het bijzonder voor dwangarbeid door Joden. Onder de energieke leiding van Albrecht Schmelt werden in Silezië tienduizenden Joden uitgebuit buiten de 'normale' instellingen van de SS-organisatie om. Het beleid van Schmelt maakte school en zijn 'verdienmodel' van dwangarbeid werd later overgenomen door het *Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt (WVHA)*, de economische hoofdafdeling van de SS.

Gedreven door een tekort aan Joodse slaven, verwierf Schmelt het recht om 10.000 mannen te selecteren uit treinen die met Joden uit Frankrijk, België en Nederland op weg waren naar Auschwitz. Uit 39 treinen werden de inzittenden in Cosel door medewerkers van Schmelt aan een selectie onderworpen. Daarop volgde de gang van de 9.600 mannen en jongens door de archipel van werkkampen van de *Organisation Schmelt* in Silezië. Allen maakten kennis met het kampeleven in een van de doorgangskampen of *Durchgangslager*. Daarna werden zij overgeplaatst naar een of meer van de 200 werkkampen in zowel Opper- als Neder-Silezië.

Aan het einde van het boek komt de laatste grote beproeving aan de orde: dodenmarsen van uitgeteerde en dodelijk vermoeide gevangenen in westelijke richting, voor de oprukkende Russische legers uit.

Een van de vele dwangarbeiders was de Nijmeegse Marinus Frankenhuis, trompettist. Hij werd in oktober 1942 vanuit Westerbork op transport gesteld naar Auschwitz en in Cosel uit de trein gehaald. Daarna volgde de ellende in de werkkampen. Uiteindelijk slaagde hij erin te overleven en keerde hij na de oorlog terug in Nijmegen.

[Van dezelfde auteurs verscheen eerder het boek ***Vervolgd in Limburg. Joden en Sinti in Nederlands-Limburg tijdens de Tweede Wereldoorlog***. Maastrandse monografieën 76, Hilversum 2013]

In de **BIJLAGE** geven we, op basis van ons eigen onderzoek, een overzicht van de Nijmeegse mannen die in Cosel uit de trein werden gejaagd.

BIJLAGE

De 25 Nijmeegse mannen die op het station van Cosel uit de trein werden gejaagd

[N.B. overlijdensdata zijn administratieve justitiële data]

Eerst in een werkkamp, aankomst in Westerbork op 3 oktober 1942

Frankenhuis, Marinus, geb. 28 juli 1920. dep. 30 oktober 42, hij overleeft.

Ketellapper, Nathan, geb. 9 febr. 1898, dep. 16 okt 42, overleden maart 1944.

Voltijn, Meijer, geb. 22.7.19, dep. 16 okt. 42, overleden maart 1944

Prins, Jacob, geb. 24.3.92, dep. 5 okt. 42, overleden augustus 1943

Sons, Mordechai, geb. 14 april 1896. dep. 23 okt 42, overleden maart 1944.

Voltijn, Jacob, geb. 23 maart 1925. dep. 16 okt. 1942, overleden maart 1944.

Cohen, Wilhelm, 7 april 1901, Münster (Dld), dep. 30 oktober 1942, overleden 30 juni 1943

Gersons, Bernard 12 mei 1922, Nijmegen, dep 2 november 1942, Blechhammer, dan Auschwitz, overleden 31 oktober 1944.

Razzia Nijmegen 17 november 1942, aankomst Westerbork 18 november 1942

Bas, Eleazer, geb. 28 juli 1895, dep. 24 november 1942, overleden 31 maart 1944

Bergmann, Isaak, geb. 11 juni 1899, dep. 24 november 1942, overleden 31 maart 1944

Bernstein, Alexander, 10 mei 1902, München (Dld), dep. 24 nov. 1942, overleden 31 juli 1943

Embden, Salomon van, 21 januari 1893, dep. 24 november 1942, overleden 31 maart 1943

Farro, Mozes, 23 maart 1902, dep. 30 nov. 1942, was in Gross-Rosen, overleden 2 mei 1945

Glaser, Jonas, 17 juli 1904, dep. 24 november 1942, overleden 31 maart 1944

Kahn, Fritz, 30 januari 1904, dep. 24 november 1942, overleden 31 maart 1944

Kahn, Leo, 8 december 1910, dep. 24 november 1942 overleden 31 maart 1944

Leeuw, de, Richel, 27 oktober 1899; dep. 24 november 1942, overleden 31 maart 1944

Lion, Silo Ernst, 20 nvember 1908, dep. 24.11.42, overleden 13 mei 1943, Bobrek I

Löwenstein, Harry 21 december 1908, dep. 24 november 1942, overleden 31 maart 1944

Minco, David, 14 mei 1899, dep. 24 november 1942, overleden 31 maart 1944.

Pront, Jozef, 24 mei 1900, dep. 30 november 1942, overleden 31 maart 1943

Stahl, Joseph, 22 maart 1922, overleden 31 juli 1943

Voet, Salomon, 30 april 1900, Amsterdam, won. Nijmegen, overleden 31 maart 1944

Vries, de, Aäron, 25 mei 1898, overleden 31 maart 1943

Via elders

Elsbach, Otto, 24 juni 1913, dep. 10 oktober 1942 uit Mechelen, overleden 31 maart 1943
Kamp Bismarckhütte (Chorzów Batory) (opgepakt in België na vlucht, gedeporteerd vanuit
Mechelen)